

НАЦЫЯНАЛЬНА-КУЛЬТУРНАЯ АДМЕТНАСЦЬ АНТРАПАНІМІКОНУ АПОВЕСЦІ ЗІНАІДЫ ДУДЗЮК “ЗЛО ЧУЖЫМІ РУКАМІ”

Дыдышка Таццяна Пятроўна

Студэнтка 4 курса філалагічнага факультэта
УА "Брэсцкі дзяржаўны ўніверсітэт імя А.С. Пушкіна"

Аповесць Зінаіды Дудзюк “Зло чужымі рукамі” – гісторыя пра каханне, дзеля якога мужчына ідзе на махлярства і нават злачынства, не разумеючы, што такім чынам можна толькі зруйнаваць адносіны з каханым чалавекам. Творча ўваскрашаючы гісторыю ХХ стагоддзя, пісьменніца ўмела выкарыстоўвае прагматычны патэнцыял і нацыянальна-культурную інфармацыю ўласных імёнаў. Найбольшая сэнсавая і эмацыянальная нагрузка ў творы прыпадае на *антрапонімы*.

Сродкам адлюстравання гістарычнага каларыту ў творах З. Дудзюк з’яўляюцца імёны палітыкаў і ваеначальнікаў ХХ стагоддзя *Сталіна, Леніна, Брэжнева* і інш. Рэальныя постаці мінуўшчыны – гэта гістарычны “кантэкст” мастацкага палатна, жывое асяроддзе, найбольш выразны і праўдзівы фон дзеяння.

Антрапонімы, ужытыя ў творах З. Дудзюк, належаць да нацыянальнай беларускай іменаслоўнай сістэмы. Выдзеленыя асабовыя імёны, якія функцыянуюць у разнастайных варыянтах, нясуць інфармацыю пра беларускае лінгвакультурнае асяроддзе ХХ стагоддзя. У беларускай мове захавалася тэндэнцыя да большай разнастайнасці мужчынскіх імёнаў у параўнанні з жаночымі. Антрапанімікон прааналізаванага твора ў значнай ступені прадстаўлены запазычанымі імёнамі, якія ўвайшлі ў айчынны іменаслоў разам з прыняццем хрысціянства. Так, з *грэчаскай* мовы былі запазычаны імёны *Сцяпан, Кацярына, Алеся, Дзяніс, Юлія, Анатоль, Ціхан, Яўгенія, Мірон* і інш, з *яўрэйскай* у беларускі іменаслоў увайшлі імёны *Іванна, Сымон*, з лацінскай – *Лукаш, Раман* і інш. Адзначаюцца імёны *славянскага* паходжання: *Багдан, Святлана, Уладзімір, Станіслаў* і інш. Са скандынаўскай мовы было запазычана імя *Вольга*.

У адпаведнасці з народнай традыцыяй імёны ўжываюцца ў эмацыяна-ацэначных формах, перадаючы розныя пачуцці і ацэнкі: сімпатыю да каханага чалавека (“*А вам, Любачка, якія мужчыны падабаюцца: бландзіны ці брунеты*” [1, с. 130]), пагарду да амаральнай асобы (“*Была тут некалі прыгожая, але шалапутная дзеўка Людка Коршун*” [1, с. 131]) і інш. Знаходзім на старонках твора і прынятыя ў

вясковым асяроддзі формы звароту да сталага, паважанага чалавека па імені па бацьку (“*Вітаю, Сцяпанавіч. Здароў?*” [1, с. 158]), а таксама ўжывальныя ў афіцыйных абставінах спалучэнні імені з іменем па бацьку (“*Прапаную вам, Любоў Міхайлаўна, прапрацаваць месяц не месцы Хлус*” [1, с. 152]; (“*Куды ж вы пойдзеце ад нас, Іван Ніканавіч? У горадзе з працаю цяжка*” [1, с. 150]).

Для характарыстыкі героя аповесці “Зло чужымі рукамі” Зінаідай Дудзюк выкарыстаны такім прыём, як **набілізацыя** – “акультурванне ўласных імёнаў з мэтай стварэння сарказму, іроніі, камізму” [2, с. 80]. Дбаючы пра кар’ерны рост у савецкай часы, калі панаваў дух антысэметызму, малады чалавек – **Шлёма** – мяняе імя: “*Хлопец меў добры густ, гэта выявілася яшчэ ў юнацтве. Як толькі ўласнае імя яму здалося немілагучным, ён памяняў яго і стаў называцца Леанідам. Ягоны бацька, калі даведаўся пра гэта, вельмі раззлаваўся і сказаў, што не імя ўпрыгожвае чалавека, а наадварот. Але сын слушна заўважыў, што ў чалавеку ўсё павінна быць прыгожае*” [1, с. 132]. **Набілізацыя** ў творы З. Дудзюк з’яўляецца адным са спосабаў саркастычна-з’едлівай ацэнкі чалавека, які адышоў ад сям’і, традыцый продкаў, нацыі, змяніўшы такі важны складнік чалавечай асобы, як імя.

Замалёўкамі кар’ерыстаў-прайдзісветаў савецкага часу сталі **прозвішчы** персанажаў твора. Сэнсавая нагрузка прозвішча начальніка рамонтна-будаўнічага ўчастка Шлёмы-Леаніда **Мізэрыі** суадносіцца са значэннем прыметніка **мізэрны** – ‘вельмі малы, нязначны’ [3, с. 345]. Паэтонім адпавядае сутнасці дробязнага мужчыны, якія адрываецца ад сям’і, належным чынам не даглядае цяжка хворага бацьку. Жыццё **Мізэрыі** – бясконцае махлярства, аферы, скіраваныя на ўзбагачэнне, атрыманне незаслужаных узнагарод ад начальства: “*Мізэрыя задыхаўся без новых задум, без рызыкаўных аперацый. Нуднае пасіўнае жыццё забівала яго*” [1, с. 154]. Сумленныя ж людзі, калегі, якія станавіліся на шляху Мізэрыі, бязлітасна знішчаліся, у тым ліку і фізічна, так, як непакорлівы падначалены Мізэрыі **Чакан**. Дабіваючыся каханай дзяўчыны, Мізэрыя не грэбуе падманам, інтрыгамі. Характарыстычным з’яўляецца таксама прозвішча папличніцы Мізэрыі Ліды **Хлус** (паэтонім асацыятыўна звязваецца са значэннем дзеяслова **хлусіць** ‘гаварыць няпраўду, маніць’ [3, с. 500]) – ‘паслухмянай лялькі’, якая нязменна падтрымлівае начальніка ў ягоных фінансавых махлярствах.

Такім чынам, уласныя імёны ў кантэксце аповесці Зінаіды Дудзюк “Зло чужымі рукамі” выконваюць важную ролю: ствараюць партрэты герояў, выражаюць іх узаемаадносіны, дапамагаюць перадаць грамадзянскую пазіцыю пісьменніцы, аўтарскую ацэнку жыцця.

Спіс цытаванай літаратуры

1. Дудзюк, З. Палоннікі жыцця / З. Дудзюк. – Мінск : Маст. літ., 1997. – 270 с.
2. Шур, В. Уласнае імя ў мастацкім тэксце : манаграфія / В. Шур. – Мазыр : МДПУ імя І. Шамякіна, 2010. – 207 с.
3. Тлумачальны слоўнік беларускай літаратурнай мовы : Больш за 65 тысяч слоў / І. М. Бунчук [і інш.] ; пад рэд. М. Р. Судніка, М. Н. Крыўко. – Мінск : БелЭн, 1996. – 784 с.